

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki diagnozy wiedzy i umiejętności

uczestników/uczestniczek projektu

nabytych dzięki odbyciu dwutygodniowych praktyk

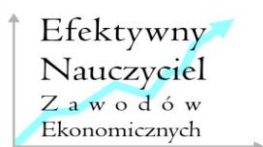
w przedsiębiorstwach w ramach projektu

„Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”

Marcin Gośłowski – ekspert kluczowy

Projektu „Efektywny Nauczyciel

Zawodów Ekonomicznych”

Projekt realizowany jest w ramach umowy podpisanej
z Ministerstwem Edukacji Narodowej przez
Fundację na Rzecz Budowy Społeczeństwa Opartego
na Wiedzy „Nowe Media”
ul. Sosnkowskiego 47, 10-693 Olsztyn
www.enze.fnm.pl rekrutacja@fnm.pl

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

I. WSTĘP

Głównym celem projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” było podniesienie poziomu kwalifikacji praktycznych i dydaktycznych 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych i instruktorów/instruktoerek praktycznej nauki zawodu przedmiotów ekonomicznych z województwa warmińsko – mazurskiego, podlaskiego, pomorskiego i kujawsko – pomorskiego. Zostało to osiągnięte poprzez realizację celów szczegółowych:

- pogłębienie wiedzy i umiejętności 42 Beneficjentów Ostatecznych dotyczących nowoczesnego sprzętu i oprogramowania ekonomicznego oraz organizacji pracy stosowanej w przedsiębiorstwach,
- podniesienie poziomu kwalifikacji dydaktycznych 42 Beneficjentów Ostatecznych,
- rozwijanie postawy innowacyjności 42 Beneficjentów Ostatecznych w zakresie metodyki pracy,
- wypracowanie gotowych do wdrożenia rozwiązań dotyczących doskonalenia zawodowego Beneficjentów Ostatecznych w przedsiębiorstwach,
- uzyskanie przez Beneficjentów Ostatecznych wiedzy i zwiększenie świadomości na temat społecznego funkcjonowania kobiet i mężczyzn.

Niniejsze opracowanie opisuje przyrost wiedzy i umiejętności praktycznych z obszaru ekonomii, rachunkowości, zarządzania oraz marketingu u nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych i instruktorów/instruktoerek praktycznej nauki zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji oraz pokrewnych.

Podczas trwania projektu wdrożono dwa programy doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki (finanse, księgowość, kadry (HR) oraz sprzedaż, marketing, dział handlowy). Każdy z 42 Beneficjentów Ostatecznych (BO) projektu odbył praktykę w renomowanych, profesjonalnie zarządzanych przedsiębiorstwach z branży ekonomicznej pod okiem doświadczonych Opiekunów praktyki. Praktyki zostały zrealizowane w działach związanych z rachunkowością czy marketingiem między innymi w jednej z największych firm budowlanych w Olsztynie – Warmińskim Przedsiębiorstwie Budowlanym S.A., WPB Rombud

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Sp. z o.o., Hotelu Krasicki w Lidzbarku Warmińskim, w biurze rachunkowym FISKUS Sp. z o.o. w Olsztynie, Ecovis System Rewident Sp. z o.o. w Warszawie czy w Elbląskim Parku Technologicznym.

Podczas praktyki nauczyciele/nauczycielki brali/brały udział w pracy różnych działów przez określoną liczbę dni. Każdy z Opiekunów praktyki otrzymał szczegółową instrukcję prowadzenia praktyki. Każdy dzień praktyki został zapisany w dzienniczku praktyk. Przed rozpoczęciem programu doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki i po jego zakończeniu nauczyciele/nauczycielki wzięli/wzięły udział w teście teoretycznym i praktycznym z zakresu ekonomii, rachunkowości, zarządzania oraz marketingu, przeprowadzili/przeprowadziły prezentację dydaktyczną konkretnego tematu, a także lekcję praktycznej nauki zawodu z uczniami w szkole, która została zarchiwizowana i oceniona.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

II. METODOLOGIA POMIARU WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI

Przed rozpoczęciem praktyki i po jej zakończeniu nauczyciele/nauczycielki biorący/biorące udział w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” zostali/ły poddani/e testom i ocenom z obszaru ekonomii, rachunkowości, zarządzania oraz marketingu. Uczestnicy/uczestniczki programu wzięli/ły udział w testach teoretycznych i praktycznych z zakresu ekonomii, przeprowadzili/przeprowadziły prezentację dydaktyczną, jak również ocenie podlegała przeprowadzona w szkole lekcja.

W testach wzięło udział 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych z województw warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego. W testach wzięły udział 33 kobiety i 9 mężczyzn.

Projekt realizowany jest przez Fundację na Rzecz Budowy Społeczeństwa Opartego na Wiedzy „Nowe Media” z Olsztyna. Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

III. NARZĘDZIA POMIARU

1. Test teoretyczny z zakresu ekonomii, rachunkowości, zarządzania oraz marketingu składał się z 30 pytań i został podzielony na 3 działy: w pierwszym, składającym się z 12 pytań, należało zaznaczyć czy podane zdania to prawda czy fałsz, drugi dział składał się z 13 pytań zamkniętych jednokrotnego wyboru natomiast trzeci to 5 pytań otwartych, na które trzeba było udzielić krótkiej odpowiedzi. Maksymalna ilość punktów możliwa do zdobycia wynosiła 30. Wyniki przedstawiono jako procent prawidłowych odpowiedzi.
2. Test praktyczny z zakresu ekonomii, rachunkowości, zarządzania oraz marketingu. Nauczyciele/nauczycielki w czasie testu musieli/ły rozwiązać 5 zadań praktycznych. Nauczyciele/nauczycielki w czasie testu mieli/ły za zadanie wykonanie kilku zadań i przedstawienie wyników – zarówno w postaci liczbowej/procentowej, jak również w postaci graficznej, uzupełnienia kwot w równaniach bilansowych, czy też sporządzenia bilansu. Maksymalna ilość punktów do zdobycia w grupie pierwszej wynosiła 11 natomiast w grupie drugiej i trzeciej 10. Wyniki przedstawiono jako procent prawidłowych odpowiedzi.
3. Przeprowadzenie prezentacji dydaktycznej przez nauczycieli/nauczycielki. Dla nauczycieli/nauczycielek przygotowano losowe zestawy pytań i zagadnień ekonomicznych do omówienia i zaprezentowania przed grupą. Każdy/a uczestnik/uczestniczka wylosował/a pytanie, do którego mógł się przygotować. Następnie wszyscy/wszystkie uczestnicy/uczestniczki, po kolei odpowiadali na wybrane zagadnienie. Każda prezentacja dydaktyczna mogła trwać maksymalnie 10 minut. Prezentacje oceniano w skali punktowej od 1 do 10. Głównym punktem oceny była merytoryka wystąpienia i stosowanie pojęć ekonomicznych. Krótko opisywane były mocne i słabe strony prezentacji i ewentualne rekomendacje. Wyniki przedstawiono procentowo.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

4. Ocena lekcji praktycznej z zakresu ekonomii przeprowadzonej w szkole. Pracownicy projektu zarchiwizowali techniką wideo lekcję przeprowadzoną w czasie zajęć w szkole. Nie narzucano nauczycielom/nauczycielkom tematu lekcji. Lekcja miała być prowadzona w normalnym toku nauki. Prezentacje oceniano w skali punktowej od 1 do 10. Głównym punktem oceny była merytoryka zajęć oraz stosowanie i objaśnianie pojęć ekonomicznych. Krótko opisywane były mocne i słabe strony przeprowadzanych przez nauczycieli/nauczycielek zajęć. Wyniki przedstawiono procentowo.

Głównym punktem oceny prezentacji dydaktycznych i lekcji przeprowadzonej przez nauczycieli/nauczycielki w szkole była merytoryka wystąpienia i stosowanie pojęć ekonomicznych, w tym:

- znajomość tematu,
- interakcja z uczniami,
- prezencja,
- jakość komunikacji głosowej,
- wykorzystanie przykładów z życia gospodarczego,
- różnorodność zadań podczas zajęć,
- wykorzystanie sprzętu multimedialnego,
- wyjaśnienie celu zajęć.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

IV. WYNIKI OCENY WIEDZY TEORETYCZNEJ NAUCZYCIELI/NAUCZYCIELEK PRZEDMIOTÓW ZAWODOWYCH TECHNIK EKONOMISTA, RACHUNKOWOŚCI, ADMINISTRACJI I POKREWNYCH PRZED ROZPOCZĘCIEM I PO ZAKOŃCZENIU PROGRAMU DOSKONALENIA ZAWODOWEGO

Rysunek 1 przedstawia przyrost wiedzy teoretycznej z zakresu ekonomii, rachunkowości, zarządzania i marketingu 42 nauczycieli/nauczycielek biorących udział w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”.

Rys. 1 Wyniki oceny wiedzy teoretycznej 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych przed rozpoczęciem (czerwony) i po zakończeniu (niebieski) udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki. Wynik przedstawiono jako procent poprawnych odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne.

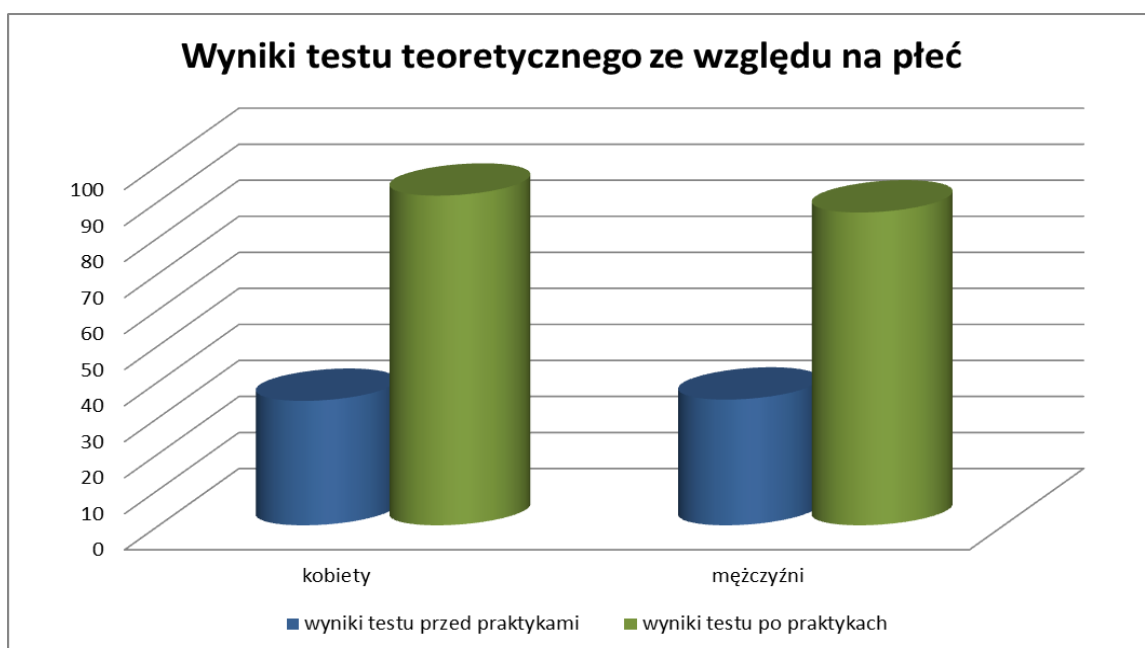
Po udziale w dwutygodniowych praktykach w profesjonalnie zarządzanych przedsiębiorstwach zauważono istotny przyrost wiedzy teoretycznej u wszystkich uczestników/uczestniczek projektu. Najniższy przyrost wiedzy u poszczególnych osób wyniósł

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ponad 43,5% (udzielonych prawidłowo odpowiedzi). Średni odsetek poprawnych odpowiedzi u wszystkich uczestników/uczestniczek przed praktykami wynosił $34,62\% \pm 13,85$ (średnia arytmetyczna \pm odchylenie standardowe) i był niższy od średniego odsetka poprawnych odpowiedzi udzielonych po udziale w praktykach, który wynosił $90,48\% \pm 5,96$.

Rysunek 2 przedstawia przyrost wiedzy teoretycznej z zakresu ekonomii, rachunkowości, zarządzania i marketingu 42 nauczycieli/nauczycielek biorących udział w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”.

Rys. 2 Wyniki średnich arytmetycznych ocen wiedzy teoretycznej 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technika ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych w podziale na kobiety i mężczyzn przed rozpoczęciem (niebieski) i po zakończeniu (zielony) udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki.

Źródło: Opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę rysunek 2 nie stwierdzono istotnych różnic przyrostu wiedzy, przyjmując do porównania kryterium płci. Zauważono, że zarówno wyniki testu teoretycznego w przypadku kobiet i mężczyzn przed praktykami jak i po ich odbyciu są podobne. Różnice są niewielkie – kobiety uzyskały nieznacznie wyższy wynik z oceny wiedzy teoretycznej przeprowadzonej po praktykach. Zauważono, że wyniki testu teoretycznego przeprowadzonego po praktykach, które uzyskali nauczyciele/nauczycielki, zarówno w przypadku kobiet jak i mężczyzn, są wyższe w porównaniu do wyników testu teoretycznego przed praktykami.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

V. WYNIKI OCENY WIEDZY PRAKTYCZNEJ NAUCZYCIELI/NAUCZYCIELEK PRZEDMIOTÓW ZAWODOWYCH TECHNIK EKONOMISTA, RACHUNKOWOŚCI, ADMINISTRACJI I POKREWNYCH PRZED ROZPOCZĘCIEM I PO ZAKOŃCZENIU PROGRAMU DOSKONALENIA ZAWODOWEGO

Przed rozpoczęciem udziału w programie doskonalenia zawodowego (rys. 3) żaden z nauczycieli/nauczycielek nie potrafił/a wykonać prawidłowo wszystkich zadań. Po zakończeniu udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki wszyscy uczestnicy/uczestniczki z testu praktycznego otrzymali ponad połowę przeznaczonych na ten test punktów. Należy również zauważyć, że ponad połowa nauczycieli/nauczycielek zdobyło/a ponad 80% punktów z testu praktycznego.

Rysunek 3 przedstawia przyrost wiedzy praktycznej z zakresu ekonomii, rachunkowości, zarządzania i marketingu 42 nauczycieli/nauczycielek biorących udział w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”.

Rys. 3 Wyniki oceny wiedzy praktycznej 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych przed rozpoczęciem (czerwony) i po zakończeniu (niebieski) udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki. Wynik przedstawiono jako procent poprawnych odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne.

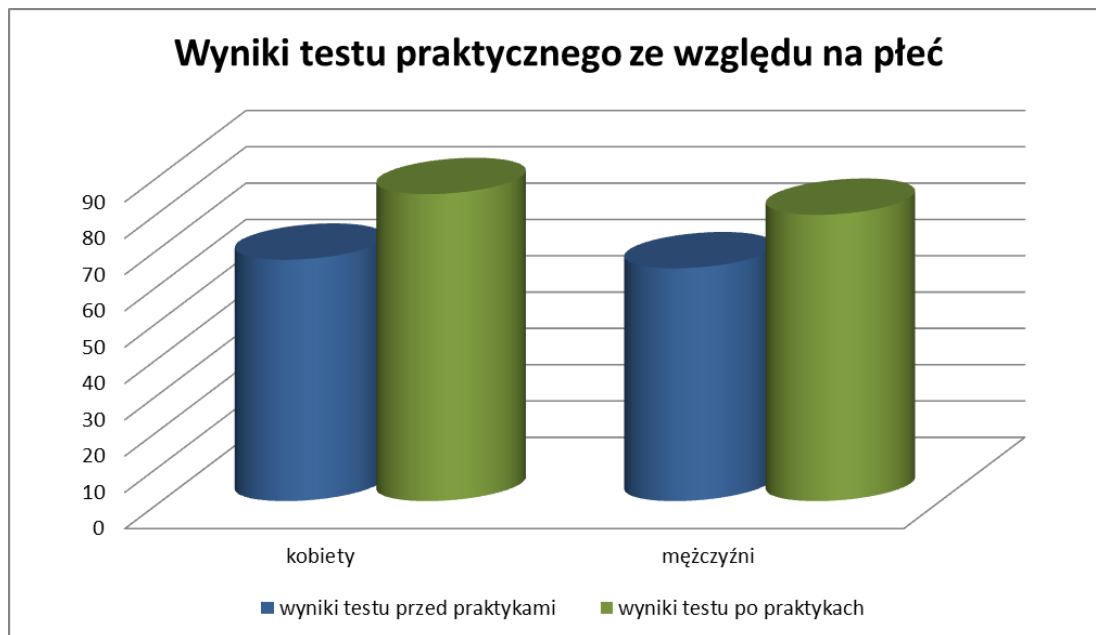
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Po udziale w dwutygodniowych praktykach w profesjonalnie zarządzanych przedsiębiorstwach zauważono istotny przyrost wiedzy praktycznej u uczestników/uczestniczek projektu. Najniższy przyrost wiedzy u poszczególnych osób wyniósł ponad 1,16% (udzielonych prawidłowo odpowiedzi), a najwyższy to ponad czterokrotny wzrost wiedzy praktycznej po odbyciu praktyk w ramach projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”. Średni odsetek poprawnych odpowiedzi u wszystkich uczestników/uczestniczek przed praktykami wynosił $65,98\% \pm 18,09$ (średnia arytmetyczna \pm odchylenie standardowe) i był niższy od średniego odsetka poprawnych odpowiedzi udzielonych po udziale w praktykach, który wynosił $83,31\% \pm 13,78$.

Test praktyczny wypełniony przez uczestników/uczestniczki projektu po praktykach pokazał, że w przypadku pięciu uczestniczek nie nastąpił przyrost poziomu wiedzy praktycznej tylko niewielki spadek. W przypadku jednej uczestniczki nie nastąpił wzrost poziomu wiedzy praktycznej gdyż osiągnęła ona taką samą liczbą punktów jak po rozwiązaniu testu praktycznego przed praktykami.

Rysunek 4 przedstawia przyrost wiedzy praktycznej z zakresu ekonomii, rachunkowości, zarządzania i marketingu 42 nauczycieli/nauczycielek biorących udział w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” w podziale na kobiety i mężczyzn.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Rys. 4 Wyniki średnich arytmetycznych ocen wiedzy praktycznej 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych w podziale na kobiety i mężczyzn przed rozpoczęciem (niebieski) i po zakończeniu (zielony) udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki.

Źródło: Opracowanie własne.

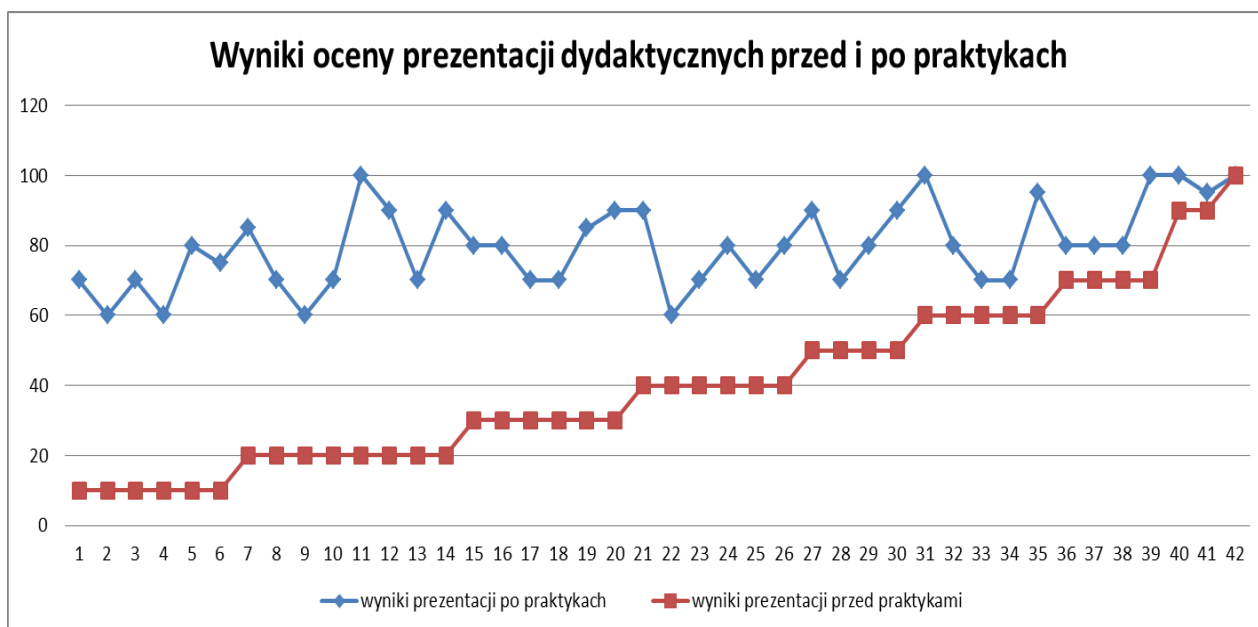
Na rysunku 4 przedstawiono średnie arytmetyczne ocen wiedzy praktycznej 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych w podziale na kobiety i mężczyzn przed rozpoczęciem i po zakończeniu udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki. Z powyższego rysunku wynika, że w przypadku kobiet wzrost wiedzy praktycznej po odbyciu praktyk był nieznacznie wyższy niż w przypadku mężczyzn. Jednak wyniki oceny wiedzy praktycznej, sprawdzonej przy pomocy testu wiedzy praktycznej przed praktykami jak i po praktykach wskazują, iż poziom wiedzy praktycznej kobiet przed praktykami i po praktykach był wyższy niż poziom wiedzy praktycznej mężczyzn biorących udział w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

VI. WYNIKI OCENY PREZENTACJI DYDAKTYCZNYCH NAUCZYCIELI/NAUCZYCIELEK PRZEDMIOTÓW ZAWODOWYCH TECHNIK EKONOMISTA, RACHUNKOWOŚCI, ADMINISTRACJI I POKREWNYCH PRZED ROZPOCZĘCIEM I PO ZAKOŃCZENIU PROGRAMU DOSKONALENIA ZAWODOWEGO

Na rysunku 5 przedstawiono przyrost ocen wystawionych prezentacjom dydaktycznym wykonanym przez nauczycieli/nauczycielki w czasie spotkań diagnozujących wiedzę i umiejętności przed rozpoczęciem i po zakończeniu praktyk.

Rys. 5 Wyniki oceny prezentacji dydaktycznych 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych przed rozpoczęciem (czerwony) i po zakończeniu (niebieski) udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki. Wynik przedstawiono jako procent poprawnych odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne.

Nauczycielom/nauczycielkom obca była terminologia ekonomiczna stosowana w rzeczywistych warunkach pracy. Nauczyciele/nauczycielki chcąc się wytłumaczyć z braku umiejętności w tym zakresie wskazywali, że terminy te nie są opisane w podręcznikach szkolnych. Natomiast po udziale w praktykach większość nauczycieli/nauczycielek w czasie

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

wykonywanych prezentacji i lekcji posługiwała się słownictwem wykorzystywanym w profesjonalnie zarządzanych firmach zajmujących się rachunkowością, marketingiem, zarządzaniem.

Prezentacje wszystkich nauczycieli/nauczycielek biorących udział w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” były ocenione wyżej po praktykach niż przed ich rozpoczęciem. Najniższy przyrost oceny u poszczególnych osób wynosił 0 punktów (dotyczy to uczestnika projektu, którego prezentacja dydaktyczna jeszcze przed rozpoczęciem praktyk została oceniona na maksymalną liczbę punktów), natomiast najwyższy aż 7 punktów. Średnia ocena prezentacji dla wszystkich uczestników przed praktykami wynosiła $40,48 \pm 24,09$ i była niższa od średniej oceny wystawionej po udziale w praktykach, która wynosiła $79,88 \pm 12,02$.

Poniższy rysunek przedstawia wyniki prezentacji dydaktycznej 42 nauczycieli/nauczycielek biorących udział w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” przed i po udziale w praktykach w podziale na kobiety i mężczyzn.

Rys. 6 Wyniki średnich arytmetycznych ocen prezentacji dydaktycznej 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych przed rozpoczęciem (niebieski) i po zakończeniu (zielony) udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki.

Źródło: Opracowanie własne.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

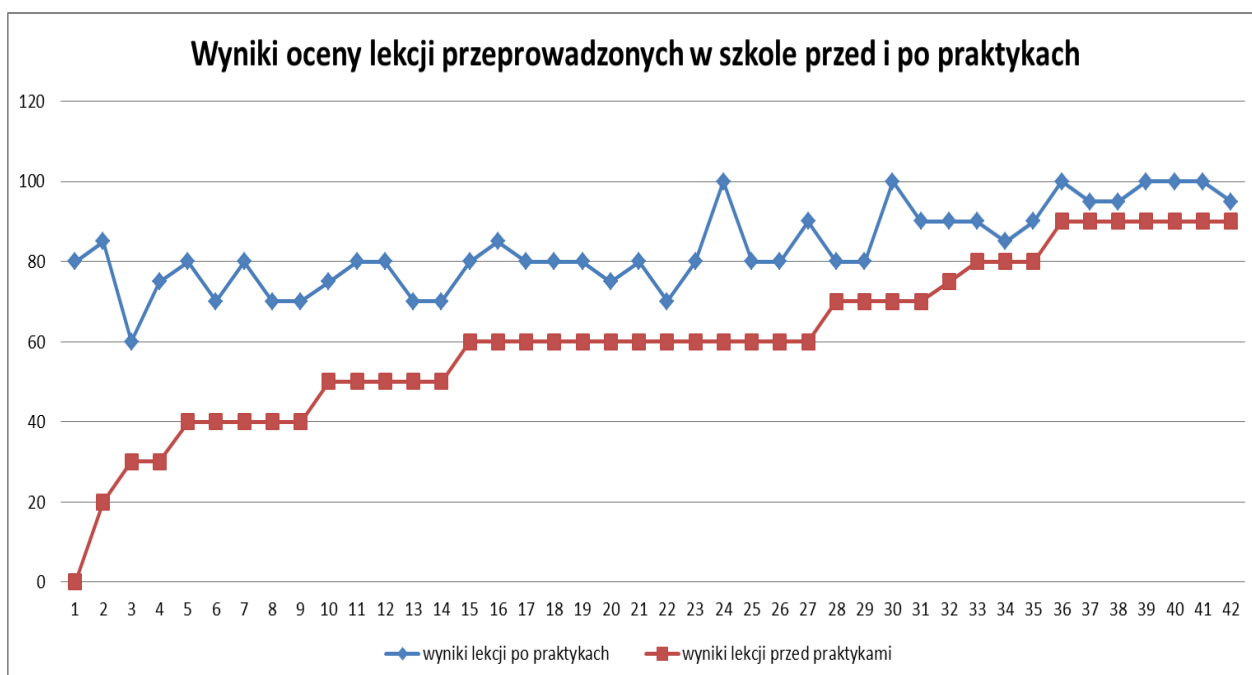
Nie zauważono istotnych różnic w średnich ocenach lekcji nauczycieli/nauczycielek, segregując wyniki pod względem płci. Zauważono natomiast, iż kobiety biorące udział w projekcie przed rozpoczęciem praktyk uzyskały mniejszą liczbę punktów w związku z oceną prezentacji dydaktycznej niż mężczyźni. Natomiast już po odbyciu praktyk i ocenie drugiej prezentacji odbytej podczas drugiego spotkania diagnozującego uczestniczki projektu wykazały większy przyrost oceny wystawionej prezentacji dydaktycznej niż uczestnicy projektu.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

VII. WYNIKI OCENY LEKCJI PRZEPROWADZONYCH W SZKOLE Z ZAKRESU EKONOMII, RACHUNKOWOŚCI, ZARZĄDZANIA I MARKETINGU PRZEPROWADZONYCH PRZEZ NAUCZYCIELI/NAUCZYCIELKI PRZEDMIOTÓW ZAWODOWYCH PRZED ROZPOCZĘCIEM I PO ZAKOŃCZENIU PROGRAMU DOSKONALENIA ZAWODOWEGO

Na rysunku 7 przedstawiono średni przyrost ocen wystawionych lekcjom praktycznym z zakresu ekonomii przeprowadzonym przez nauczycieli/nauczycielki w macierzystej szkole przed rozpoczęciem i po zakończeniu praktyk.

Rys. 7 Wyniki oceny lekcji przeprowadzonych w szkole 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technika ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych przed rozpoczęciem (czerwony) i po zakończeniu (niebieski) udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki.

Źródło: Opracowanie własne.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

W przypadku lekcji przeprowadzonych w szkole przez nauczycieli/nauczycielki przedmiotów zawodowych zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych przed rozpoczęciem i po zakończeniu udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki ocenie podlegała wiedza i umiejętności z zakresu rachunkowości, marketingu, zarządzania, przekazywanie instrukcji uczniom, w tym: praktyczna znajomość i używanie terminów ekonomicznych, znajomość aktualnych zagadnień z życia gospodarczego przedstawianych przez nauczycieli/nauczycielki, prawidłowe metody pracy z uczniem, w tym: prawidłowe instrukcje dla uczniów dotyczące pracy z programami finansowo-księgowymi. Oceniane umiejętności z zakresu ekonomii w czasie prowadzenia lekcji z uczniami były przed praktykami niższe niż po ich zakończeniu u wszystkich nauczycieli/nauczycielek biorących udział w programie doskonalenia. Najniższy przyrost uzyskanych ocen u poszczególnych osób wynosił 5,55%, natomiast najwyższa ocena za lekcję przeprowadzoną w szkole była czterokrotnie wyższa od oceny uzyskanej przed odbyciem praktyk. Średnia ocena przeprowadzenia lekcji praktycznych dla wszystkich uczestników/uczestniczek przed praktykami wynosiła $60,36 \pm 20,73$ była istotnie niższa od średniej oceny wystawionej po udziale w praktykach, która wynosiła $83,21 \pm 10,23$.

Nie można wskazać przyrostu wiedzy w przypadku jednej uczestniczki projektu gdyż jej lekcja przeprowadzona w szkole przed odbyciem praktyk nie została oceniona.

Poniższy rysunek przedstawia wyniki prezentacji dydaktycznej 42 nauczycieli/nauczycielek biorących udział w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” przed i po udziale w praktykach w podziale na kobiety i mężczyzn.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Rys. 8 Wyniki średnich arytmetycznych ocen prezentacji dydaktycznej 42 nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych zawodu technika ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych przed rozpoczęciem (niebieski) i po zakończeniu (zielony) udziału w programie doskonalenia zawodowego poprzez dwutygodniowe praktyki.

Źródło: Opracowanie własne.

Nie zauważono istotnych różnic w średnich ocenach lekcji nauczycieli/nauczycielek, segregując wyniki pod względem płci. Zauważono natomiast, iż lekcje przeprowadzane w szkole przez nauczycieli/nauczycielki przed praktykami zostały ocenione niżej niż lekcje przeprowadzone przez nauczycieli/nauczycielki po odbyciu praktyk w ramach projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”. Dodatkowo, przed praktykami oceny lekcji przeprowadzonych w szkole przez mężczyzn zostały ocenione wyżej niż lekcje przeprowadzone przez kobiety.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

VIII. WNIOSKI

Czterdziestu dwóch nauczycieli/nauczycielek przedmiotów zawodowych technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych wzięło udział w dwutygodniowych praktykach w renomowanych, profesjonalnie zarządzanych przedsiębiorstwach w rzeczywistych warunkach pracy co istotnie wpłynęło na przyrost wiedzy i umiejętności praktycznych z zakresu aktualnej wiedzy ekonomicznej.

Wyniki przeprowadzonej diagnozy wykazały, że wszystkich 42 Beneficjentów Ostatecznych zostało przeszkolonych w obsłudze nowoczesnego sprzętu i oprogramowania ekonomicznego oraz organizacji pracy w przedsiębiorstwach.

Wyniki oceny lekcji praktycznych prowadzonych przez nauczycieli/nauczycielki w szkołach wskazują, że 42 nauczycieli/nauczycielek biorących udział w projekcie wdrożyło nowoczesne rozwiązania procesowe i organizacyjne w procesie kształcenia zawodowego.

Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą 37 Beneficjentów Ostatecznych, w tym 9 mężczyzn, nabyło w procesie doskonalenia poprzez dwutygodniowe praktyki umiejętności zawodowe związane z obsługą ekonomiczną.

Główny wniosek uzyskany z analizy wyników oceny pracy nauczycieli/nauczycielek zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych wskazuje, że program doskonalenia zawodowego nauczycieli/nauczycielek poprzez dwutygodniowe praktyki został w sferze zawodowej przeprowadzony prawidłowo. Niewątpliwie wszyscy 42 uczestnicy nabyli w procesie doskonalenia dodatkowe umiejętności zawodowe związane z aktualną wiedzą z zakresu ekonomii. Należy zwrócić również uwagę na fakt, iż początkowa wiedza i umiejętności nauczycieli/nauczycielek z zakresu ekonomii były na bardzo niskim poziomie.

Uzyskane w projekcie rezultaty wskazują jak bardzo ważne, potrzebne i efektywne jest doskonalenie nauczycieli/nauczycielek zawodu technik ekonomista, rachunkowości, administracji i pokrewnych w rzeczywistych warunkach pracy w renomowanych, profesjonalnie zarządzanych przedsiębiorstwach. Niewątpliwie uzyskane efekty wpłyną

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

na jakość kształcenia zawodowego, co było już widoczne podczas diagnozy końcowej. Większość nauczycieli/nauczycielek zadeklarowało, że uzyskaną podczas praktyk realizowanych w ramach projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” wiedzę i zdobyte umiejętności wykorzystają podczas pracy dydaktycznej, w szczególności na lekcjach praktycznych.

Wyniki przeprowadzonych testów teoretycznych i praktycznych, wyniki oceny prezentacji dydaktycznych oraz lekcji przeprowadzonych przez nauczycieli/nauczycielki w szkole oraz ich analiza wskazują na to, iż uczestnicy/uczestniczki projektu w bardzo dobrym stopniu mają opanowane umiejętności dydaktyczne i prezentacyjne, w tym poziom interakcji ze słuchaczami, prezencję i jakość komunikacji głosowej oraz praktyczne aspekty tzn. zdolności rozwiązywania i obliczania prostych zadań z zakresu ekonomii i rachunkowości.

Testy wiedzy teoretycznej i praktycznej, które wypełniali nauczyciele/nauczycielki podczas spotkań diagnozujących zawierały proste i podstawowe zagadnienia z zakresu ekonomii, takie jak: narysowanie krzywej popytu i podaży oraz wskazanie punktu równowagi ceny i ilości wynikającego z krzywych popytu i podaży; studium przypadku; obliczenie współczynnika elastyczności cenowej popytu; sporządzenie bilansu na podstawie danych dotyczących składników majątku na końcu okresu sprawozdawczego. Do sprawnego rozwiązania tych zadań powinna wystarczyć podstawowa wiedza ekonomiczna.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż we wszystkich etapach sprawdzania nowo nabytej podczas praktyk realizowanych w ramach projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” wiedzy i umiejętności nauczycieli/nauczycielek uzyskano lepsze wyniki po praktykach niż przed ich rozpoczęciem. Wskazuje to na konieczność bieżącego odświeżania przez nauczycieli/nauczycielki wiedzy dotyczącej podstawowych wskaźników ekonomicznych i funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku.

Biorąc pod uwagę fakt, iż przed praktykami średni wynik testu teoretycznego był niezadowolający to po dobieciu praktyk obszar ten został zdecydowanie poprawiony przez wszystkich/wszystkie uczestników/uczestniczki projektu. Testowany obszar wiedzy był dość rozległy i obejmował swoją tematyką szeroko rozumianą wiedzę ekonomiczną (mikro oraz makro), rachunkowość, zarządzanie, finanse, marketing, czy też bieżące wiadomości

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ekonomiczno-gospodarcze. Nauczyciele/nauczycielki podczas praktyk odświeżyli i zgłębili wiedzę w w/w obszarze.

Analizując wyniki testów zauważono, że mężczyźni lepiej wypadają od kobiet w obszarze wiedzy teoretycznej, natomiast kobiety lepiej radzą sobie w testach praktycznych. Jednak różnice te są niewielkie.

W przypadku wyników oceny prezentacji dydaktycznej końcowy wynik sięgający prawie 80% jest przykładem na to, iż odbycie praktyki pomogło nauczycielom/nauczycielkom w rozwinięciu zarówno kompetencji twardych, jak i miękkich. Dobrze wypadła ocena lekcji przeprowadzonych w szkołach osiągając łączny średni wynik ponad 83%. Z pewnością atutem nauczycieli/nauczycielek była tutaj znajomość tematu, gdyż lekcje te są prowadzone z dużą częstotliwością. Premiowana i dobrze oceniona w przypadku tej kategorii była interakcja z uczniami i zachęcanie ich do aktywności na lekcji poprzez podawanie przykładów związanych z poruszaną tematyką oraz rozwiązywanie zadań przy tablicy i późniejsze ich omawianie. Natomiast z obserwacji i analiz tej kategorii wynika jednoznacznie potrzeba stosowania, przez nauczycieli/nauczycielki podczas lekcji, jeszcze większej ilości rzeczywistych przykładów z życia gospodarczego celem jeszcze lepszego zrozumienia tematu przez uczniów, zachęcania ich do podawania większej ilości przykładów z otaczającego ich świata – wraz z analizą ewentualnych przyczyn i skutków ekonomicznych oraz stosowania przez nauczycieli/nauczycielki w większej ilości zadań praktycznych.

Program doskonalenia zawodowego nauczycieli/nauczycielek w ramach projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” pokazał, że podczas realizacji projektu należy zwrócić szczególną uwagę przy wyborze opiekunów praktyk, gdyż to oni stanowią kluczowy czynnik sukcesu satysfakcji Beneficjentów Ostatecznych. Wśród opiekunów praktyk możemy wyróżnić dwie podstawowe grupy – właściciele mniejszych firm lub top management większych przedsiębiorstw oraz management średniego lub niższego szczebla lub pracowników szeregowych. Pierwsza grupa opiekunów praktyk jest to wartościowa grupa osób z uwagi na posiadaną wiedzę, kompetencje i doświadczenie oraz szerokie spojrzenie lecz niestety jest ograniczona czasowo. Natomiast druga wyróżniona grupa osób to z reguły specjaliści odpowiedzialni za wybrany obszar funkcjonowania przedsiębiorstwa,

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

są bardziej elastyczni czasowo niż właściciele mniejszych firm lub top management większych przedsiębiorstw. Jako najlepszy model realizacji praktyk rekomenduje się model hybrydowy - przykładowo kilka krótkich spotkań z zespołem *executive* oraz codzienna praca z pracownikiem operacyjnym.

W ramach projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” praktyki odbywały się w dużych i małych przedsiębiorstwach, dzięki czemu można przedstawić wnioski dotyczące miejsc odbywania praktyk. Duże przedsiębiorstwa sprawdzają się znakomicie jako praktykodawcy gdyż Beneficjent Ostateczny posiada możliwość odwiedzenia wielu różnych działów i zapoznania się z pracą w rzeczywistych warunkach. Z drugiej jednak strony typowe zagrożenia płynące z odbywania praktyki w dużym przedsiębiorstwie to zbyt restrykcyjna polityka bezpieczeństwa, która uniemożliwia bezpośredni dostęp nauczycielowi/nauczycielce do szeregu danych, z których mogliby/mogłyby skorzystać w celu lepszego zrozumienia panujących w przedsiębiorstwie warunków pracy lub wykorzystać je na zajęciach praktycznych z uczniami/uczennicami. W związku z tym rekomenduje się, aby jeśli praktykodawca na etapie ustalania warunków współpracy z zespołem projektowym zakrywa się, np. tajemnicą przedsiębiorstwa lub preferuje praktykę typu ogólna zamiast *case by case* lub jeśli Beneficjent Ostateczny, który jako pierwszy odbył już praktykę w danym przedsiębiorstwie wyrazi negatywną opinię w tym zakresie to należy koniecznie zmienić praktykodawcę.

Realizacja celów projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” w małych przedsiębiorstwach stwarza możliwość odbycia praktyki u wartościowych praktykodawców ponieważ stwarzają oni możliwość poznania pełnego obrazu podmiotu gospodarczego. Pomimo tego należy wziąć pod uwagę zagrożenia wynikające ze słabo wykształconej kultury organizacyjnej małych przedsiębiorstw oraz występującego bardzo często braku procedur, co stwarza ryzyko chaosu w realizacji praktyk. W związku z tym rekomenduje się, aby zespół projektowy był czuły na punkcie wywiązywania się przedsiębiorcy z obowiązków praktykodawcy już od momentu nawiązania współpracy oraz zwracał szczególną uwagę na informacje zwrotne otrzymywane od Beneficjenta Ostatecznego, który jako pierwszy odbył praktykę w danym przedsiębiorstwie. W przypadku

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

negatywnych sygnałów należy koniecznie zmienić praktykodawcę.

Eksperti w ramach projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” przygotowali, systematycznie aktualizowany, zbiór dobrych praktyk oraz przykładów typowych aktywności, które dany praktykant/praktykantka mógłby/mogłaby zrealizować podczas odbywania praktyki, np. odwiedzenie KRS z opiekunem praktyki oraz porównanie wyników finansowych firm konkurencyjnych. Należy również rozważyć sytuację, w której wynagrodzenie za opiekę nad praktykantem/praktykantką otrzyma praktykodawca a nie opiekun praktyk. W sytuacji, w której Beneficjent Ostateczny odwiedzi kilka działów firmy oraz będzie znajdował się pod opieką kilku osób merytorycznych warto rozważyć podział wynagrodzenia przez przedsiębiorstwo proporcjonalny do zaangażowania poszczególnych pracowników.